WPŁYW KONFLIKTU W UKRAINIE NA BEZPIECZEŃSTWO ŻYWNOŚCIOWE

THE IMPACT OF THE CONFLICT IN UKRAINE ON FOOD SECURITY

Sławomir Żurawski[1*], Marcin Oskierko[1]

[1] Katedra Nauk o Bezpieczeństwie, Instytut Matematyki i Informatyki, Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie

https://doi.org/10.29316/9788368103397_19

Streszczenie

Wojna w Ukrainie, rozpoczęta w 2022 r., wywołała istotne zakłócenia w globalnym systemie bezpieczeństwa żywnościowego. Ukraina, będąca jednym z najważniejszych światowych producentów i eksporterów zbóż, roślin oleistych oraz innych surowców rolnych, odgrywa kluczową rolę w międzynarodowych łańcuchach dostaw żywności. Celem rozdziału była analiza wpływu konfliktu zbrojnego na bezpieczeństwo żywnościowe w wymiarze globalnym i regionalnym oraz identyfikacja działań podejmowanych w celu ograniczenia skutków kryzysu. Badania oparto na analizie literatury przedmiotu, danych statystycznych oraz raportach organizacji międzynarodowych. Zastosowano analizę systemową, metodę porównawczą oraz studium przypadku. Wyniki wskazują, że wojna doprowadziła do spadku produkcji rolnej w Ukrainie, zakłóceń w eksporcie produktów rolnych oraz wzrostu cen żywności na rynkach światowych. Szczególnie dotknięte zostały kraje Afryki Północnej, Bliskiego Wschodu i Azji, uzależnione od importu ukraińskich surowców. W artykule omówiono również działania podejmowane przez społeczność międzynarodową, w tym tworzenie korytarzy solidarnościowych, programy pomocowe oraz strategie odbudowy sektora rolnego Ukrainy. Szczególną uwagę poświęcono roli Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS) w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego w Polsce poprzez wzmożony nadzór nad importem produktów rolno-spożywczych z Ukrainy. Przeprowadzona analiza potwierdza, że konflikt uwidocznił podatność globalnych łańcuchów dostaw żywności na zakłócenia oraz konieczność wzmacniania mechanizmów zwiększających odporność systemów żywnościowych na przyszłe kryzysy.

* e-mail: szurawski@panschelm.edu.pl

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo żywnościowe, wojna w Ukrainie, kryzys żywnościowy, IJHARS, bezpieczeństwo żywności, rynki rolne, kryzysy globalne

Abstract

The war in Ukraine, which began in 2022, has caused significant disruptions to the global food security system. As one of the world's leading producers and exporters of grains, oilseeds, and other agricultural commodities, Ukraine plays a crucial role in international food supply chains. The aim of this article was to analyze the impact of the armed conflict on food security at the global and regional levels and to identify measures taken to mitigate the effects of the crisis. The research was based on a review of the literature, statistical data, and reports from international organizations. System analysis, the comparative method, and case studies were employed. The results indicate that the war led to a decline in agricultural production in Ukraine, disruptions in agricultural exports, and rising food prices on global markets. Countries in North Africa, the Middle East, and Asia, which are dependent on imports of Ukrainian raw materials, were particularly affected. The article also discusses actions taken by the international community, including the creation of solidarity corridors, aid programs, and strategies for rebuilding Ukraine's agricultural sector. Particular attention is devoted to the role of the Agricultural and Food Quality Inspection (IJHARS) in ensuring food security in Poland through enhanced oversight of agri-food imports from Ukraine. The analysis confirms that the conflict has highlighted the vulnerability of global food supply chains to disruptions and the need to strengthen mechanisms that increase the resilience of food systems to future crises.

Keywords: food security, war in Ukraine, food crisis, IJHARS, food safety, agricultural markets, global crises

Wstęp

Konflikt zbrojny w Ukrainie, który rozpoczął się w 2022 r., wywarł znaczący wpływ na globalne systemy gospodarcze, a jednym z najbardziej dotkniętych obszarów jest bezpieczeństwo żywnościowe. Ukraina, będąca jednym z największych producentów i eksporterów zbóż, olejów roślinnych, a także innych surowców rolnych, stała się kluczowym ogniwem w globalnym łańcuchu dostaw żywności. Zniszczenie infrastruktury, zakłócenia w produkcji rolnej, a także zablokowanie szlaków transportowych, miały natychmiastowy wpływ na dostępność żywności na całym świecie, szczególnie w krajach zależnych od importu z Ukrainy.

Wpływ tego konfliktu na bezpieczeństwo żywnościowe jest wielowymiarowy. Z jednej strony, wojna spowodowała kryzys w krajach Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej oraz w regionach Azji, gdzie Ukraina była jednym z głównych

dostawców podstawowych surowców rolnych, takich jak pszenica, kukurydza czy słonecznik. Z drugiej strony, globalne rynki, charakteryzujące się silnymi powiązaniami i uzależnieniem od importu, zostały zmuszone do szukania alternatywnych źródeł surowców, co doprowadziło do wzrostu cen żywności i zaostrzenia problemu ubóstwa oraz niedożywienia na całym świecie.

Celem tego badania jest analiza wpływu konfliktu zbrojnego w Ukrainie na globalne bezpieczeństwo żywnościowe, ze szczególnym uwzględnieniem jego skutków dla krajów najbardziej dotkniętych brakiem dostępu do podstawowych artykułów spożywczych. Ponadto, w artykule zostaną opisane możliwe strategie przeciwdziałania kryzysowi oraz działania, które mogą pomóc w przywróceniu stabilności w globalnym systemie żywnościowym.

Materiały i metody

Analiza wpływu wojny w Ukrainie na bezpieczeństwo żywnościowe wymagała zastosowania różnych metod badawczych oraz źródeł danych. W niniejszym opracowaniu wykorzystano podejścia teoretyczne do oceny globalnych i lokalnych konsekwencji konfliktu. Badanie opiera się na analizie literatury naukowej, danych statystycznych oraz raportów instytucji międzynarodowych zajmujących się problematyką bezpieczeństwa żywnościowego.

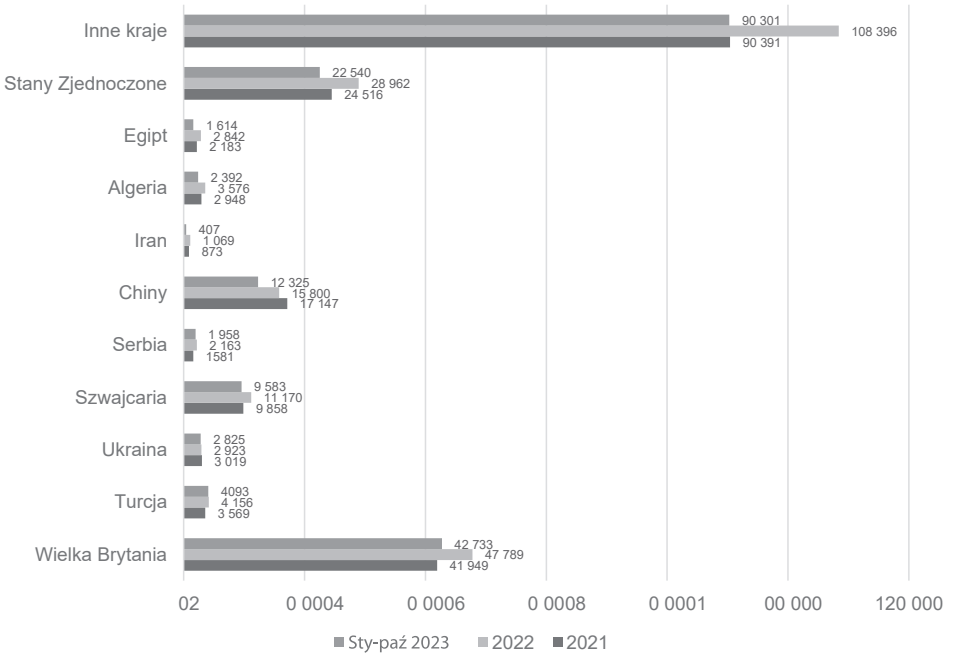
Podstawowym źródłem informacji były raporty oraz publikacje organizacji międzynarodowych. W celu przeprowadzenia analizy zastosowano kilka metod teoretycznych, które pozwoliły na kompleksowe ujęcie badanego zagadnienia takich jak analiza systemowa, metodę porównawczą oraz studium przypadku. Podejście to pozwoliło na identyfikację kluczowych elementów wpływających na sytuację rynkową oraz analizę możliwych scenariuszy dalszego rozwoju sytuacji. Zastosowanie powyższych metod pozwoliło na uzyskanie kompleksowego obrazu wpływu wojny na bezpieczeństwo żywnościowe, zarówno w perspektywie globalnej, jak i lokalnej. Analiza systemowa umożliwiła zidentyfikowanie kluczowych czynników wpływających na destabilizację rynków żywnościowych, a metoda porównawcza pomogła uchwycić dynamikę zmian. Włączenie analizy ekonomicznej dostarczyło argumentów dotyczących mechanizmów rynkowych, natomiast studium przypadku pozwoliło na skoncentrowanie się na szczegółowej analizie sytuacji w Ukrainie. Dzięki wykorzystaniu interdyscyplinarnego podejścia możliwe było nie tylko zrozumienie bezpośrednich skutków wojny, ale także opracowanie rekomendacji dotyczących przyszłych działań mających na celu

poprawę globalnego bezpieczeństwa żywnościowego oraz ograniczenie skutków podobnych kryzysów w przyszłości.

Bezpieczeństwo żywnościowe – wprowadzenie do problemu

Bezpieczeństwo żywnościowe to stan, w którym społeczeństwo ma stały, fizyczny, społeczny i ekonomiczny dostęp do odpowiedniej ilości zdrowej, bezpiecznej i wartościowej żywności. Ponadto, żywność ta powinna odpowiadać indywidualnym potrzebom i preferencjom żywieniowym, nie stanowiąc przeszkody w prowadzeniu aktywnego i zdrowego trybu życia (Laraia, 2013). Istotne znaczenie potrzeby zachowania bezpieczeństwa żywnościowego tkwi nie tylko we wpływie na jakość egzystencji człowieka, ale również w istotnym połączeniu z innymi kategoriami bezpieczeństwa takimi jak np. bezpieczeństwo ekonomiczne, energetyczne czy ekologiczne (Małysz, 2008). Jak wynika z raportu o stanie bezpieczeństwa żywnościowego i żywienia na świecie (SOFI), opublikowanego przez pięć wyspecjalizowanych agend Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2023 r. głodu doświadczyła co 11 osoba na świecie i co piąta w Afryce. Pogłębiające się globalne kryzysy przyczyniają się do utrzymującego się trzeci rok z rzędu wysokiego poziomu niedożywienia. Ukraina dysponuje wielkim potencjałem w dziedzinie produkcji rolnej, który tkwi w warunkach glebowych i klimatycznych, a przede wszystkim w ogromnym areale użytków rolnych. Ukraińskie czarnoziemy, które stanowiły $^{1}/_{4}$ światowych zasobów tego typu gleb, pokrywające większą część terytorium, pozwalały na uprawę wszystkich roślin strefy umiarkowanej (Wilczyński, 2018). Konflikt zbrojny w Ukrainie, który wybuchł w 2022 r., zaskoczył nie tylko społeczeństwo ukraińskie, ale miał również dalekosiężne skutki dla całej gospodarki globalnej. Rolnictwo stanowi kluczową gałąź ukraińskiej gospodarki, generującą ponad 10% PKB. Aż 70% ziemi rolnej na Ukrainie uprawiana była przez przedsiębiorstwa posiadające działki liczące ponad 100 tys. ha. Jednak największą rolę odgrywały średnie firmy, obrabiające do 2 tys. ha areału. Przed wojną tereny dzierżawione przez dziesięć największych agroholdingów stanowiły 9,2% wszystkich ziem uprawnych na Ukrainie, a przez pierwszą pięćdziesiątkę – 16,1% (Matuszczak, 2023). Ukraina stanowiąc jedno z kluczowych państw w produkcji surowców rolnych, odgrywała istotną rolę w zapewnianiu stabilności rynku żywnościowego, nie tylko w Europie, ale również w innych regionach świata. Produkcja ukraińska obejmowała szeroki wachlarz produktów, w tym pszenicę, kukurydzę,

słonecznik, a także inne zbiory oraz pasze dla zwierząt. Z tego powodu kraj ten stanowił istotny element w międzynarodowych łańcuchach dostaw żywności. Na poniższym rysunku przedstawiono eksport produktów rolnych z UE (Rysunek 1).

Rysunek 1. Eksport produktów rolnych z UE w mln euro

Źródło: Rada UE. (b.d.). *Jak rosyjska inwazja na Ukrainę pogłębiła globalny kryzys żywnościowy*. Pobrane z: https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/#0 (data dostępu: 15.08.2025).

Według danych Komisji Europejskiej w okresie od stycznia do października 2023 r. eksport produktów rolnych z UE do Ukrainy wyniósł 190,8 miliarda euro, a ukraiński eksport do Unii – 132,8 miliarda euro. Dodatnie saldo UE wyniosło 58 miliardów euro. Ukraina była jednym z głównych eksporterów żywności, szczególnie do krajów Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej oraz Azji. Przewożone produkty stanowiły podstawę diety wielu państw, a ich brak lub opóźnienia w dostawach stwarzały poważne zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego. Przemiany, jakie zachodziły w wyniku konfliktu, miały wpływ na produkcję, transport, a także globalne ceny surowców rolnych. Konflikt wpłynął na niestabilność łańcuchów dostaw, prowadząc do wzrostu cen żywności, co miało szerokie konsekwencje dla krajów, które były szczególnie uzależnione od importu ukraińskich produktów rolnych (Nadia i in., 2024). W 2023 r. handel

między Ukrainą a UE charakteryzował się znaczącym wzrostem unijnego eksportu i spadkiem importu. Sprzedaż z państw członkowskich na Ukrainę wzrosła o 29,8%, do 39 mld euro, podczas gdy import zmniejszył się o 17,3%, do 22,9 mld euro, głównie z powodu niskich światowych cen produktów rolnych (Matuszak, 2024).

Wojna w Ukrainie miała bezpośredni wpływ na uprawy rolne, a także na ich eksport. Zniszczenie infrastruktury transportowej, portów oraz przechowywalni ziarna, a także utrata terenów rolnych w wyniku walk, zaminowania ok. 174 tys. km^2 terytorium Ukrainy (Nieczypor, 2023) spowodowały gwałtowne zmniejszenie produkcji. Wiele farm zostało zniszczonych, a niektóre z nich zostały zajęte przez wojsko lub przekształcone w tereny o ograniczonym dostępie. Dodatkowo, wielu rolników nie mogło uprawiać swoich pól w wyniku zagrożenia wojennego, co również wpłynęło na plony. W wyniku działań wojennych ukraińska produkcja rolna zmniejszyła się o znaczny procent, a dostawy do krajów zależnych od ukraińskiego eksportu stały się niemożliwe lub bardzo utrudnione.

Zniszczenie infrastruktury transportowej, w tym mostów i dróg, zablokowało kluczowe szlaki transportowe w kraju, a wstrzymanie eksportu przez porty morskie stało się kolejnym poważnym problemem. Ograniczony dostęp do portów, takich jak Odessa, uniemożliwił realizację wielu zamówień eksportowych, a załadunek i transport zboża do innych państw stały się wyzwaniem logistycznym. Z czasem, zniszczenia związane z wojną miały wpływ na tempo odbudowy sektora rolniczego, co prowadziło do opóźnień w dostawach oraz wzrostu cen surowców rolnych.

Konflikt na Ukrainie, poprzez swoje wpływy na produkcję, transport i eksport, spowodował poważne zakłócenia w globalnych łańcuchach dostaw żywności (Frankowski, 2023). Wzrost cen produktów rolnych i ich niedobór w wielu krajach rozwijających się pogłębił problemy związane z dostępem do wystarczającej ilości żywności (Grzelak, Sobczyk, 2024). W wielu przypadkach, brak ukraińskich surowców rolnych zmusił kraje do szukania alternatywnych źródeł dostaw, co wiązało się z koniecznością konkurowania o ograniczone zasoby i ich wzrostem na rynku globalnym.

Dodatkowo, niestabilność w regionach eksportujących surowce, takich jak Ukraina, zwiększała niepewność w handlu międzynarodowym. Wzrost cen paliw, zakłócenia w transportach morskich i drogowych, a także problemy z dostępem do surowców rolnych, miały wpływ na całą gospodarkę. Spożycie żywności w krajach rozwijających się stało się droższe, a kraje te zostały zmuszone do

szukania innych rynków zaopatrzeniowych. Często oznaczało to ograniczenie dostępu do podstawowych artykułów spożywczych dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji ekonomicznej.

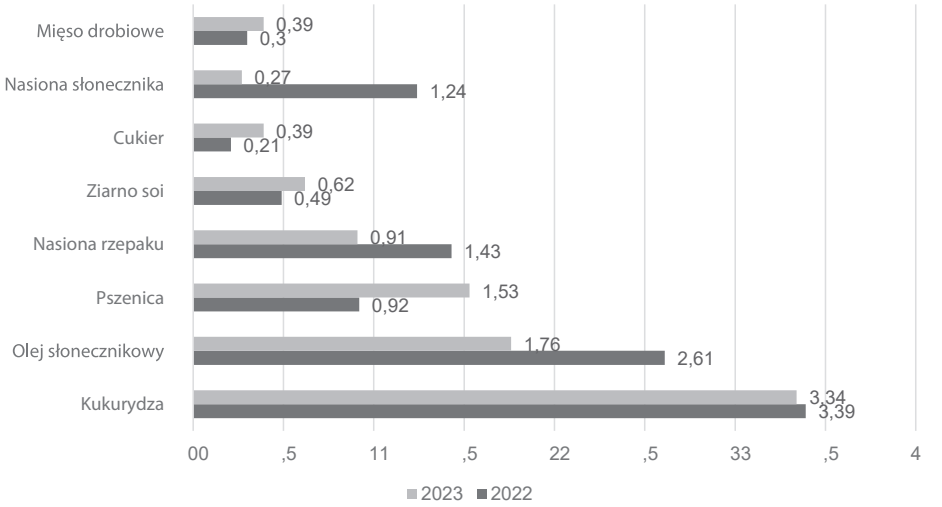
Konflikt na Ukrainie pogłębił również problem bezpieczeństwa żywnościowego w krajach, które były szczególnie uzależnione od importu ukraińskich surowców rolnych. Kraje Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, które importowały duże ilości pszenicy, kukurydzy i olejów roślinnych z Ukrainy, znalazły się w sytuacji kryzysowej. Brak dostępu do tych produktów, wzrost cen oraz trudności w znalezieniu alternatywnych dostawców spowodowały pogłębienie problemu głodu oraz niedożywienia w wielu z tych krajów. Organizacje międzynarodowe, takie jak ONZ, rozpoczęły działania pomocowe, jednak wyzwań związanych z poprawą dostępu do żywności było wiele.

Zwiększone ceny produktów rolnych miały swoje konsekwencje również w krajach rozwiniętych, w tym w Europie i Ameryce Północnej. Choć w tych regionach dostęp do żywności był zapewniony, wzrost cen produktów rolnych miał wpływ na inne sektory gospodarki oraz społeczeństwo. Ponadto, globalna gospodarka zaczęła odczuwać skutki wzrostu inflacji związanej z wyższymi cenami surowców rolnych, co miało swoje odbicie na rynku konsumpcyjnym. Na Rysunku 2 przedstawiono główne produkty importowane przez UE z Ukrainy w 2022 i 2023 r.

W 2023 r. państwa UE tradycyjnie sprowadzały z Ukrainy głównie produkty rolno-spożywcze. Sprzedaż ukraińskich zbóż do Unii wzrosła o 10,3% pod względem wartości oraz 23,9% pod względem wolumenów. Niższa o 29,6% wartość eksportu olejów roślinnych (głównie słonecznikowego) wynikała zaś ze spadku ceny, gdyż tonaż zbytu wzrósł o 7,4% (Eurostat, 2023).

Federacja Rosyjska oraz Ukraina są jednymi z najważniejszych producentów towarów rolnych na świecie (Kauf, 2022). W obliczu trwającego konfliktu w Ukrainie, istotnym wyzwaniem stało się zapewnienie przyszłościowego bezpieczeństwa żywnościowego. Zagwarantowanie bezpieczeństwa żywnościowego wydaje się stanowić z jednej strony jeden z ważniejszych obowiązków władz, z drugiej – istotne wyzwanie, któremu muszą one stawić czoła (Michalczyk, 2012). Odbudowa ukraińskiego sektora rolnego po zakończeniu wojny będzie wymagała nie tylko dużych inwestycji w infrastrukturę, ale także wdrożenia nowych technologii oraz podejścia opartego na zrównoważonym rozwoju. W dłuższym okresie istotną rolę mogą odegrać międzynarodowe działania mające na celu stabilizację cen surowców rolnych, a także wzrost lokalnej produkcji w krajach

rozwijających się. Z kolei na poziomie globalnym, wiele państw będzie musiało wdrożyć systemy monitorowania i zabezpieczania łańcuchów dostaw żywności, aby lepiej radzić sobie z zakłóceniami wynikającymi z konfliktów zbrojnych oraz innych kryzysów. Większa dywersyfikacja źródeł surowców rolnych oraz rozbudowa systemów pomocy humanitarnej staną się kluczowymi elementami w przeciwdziałaniu przyszłym kryzysom żywnościowym.

Rysunek 2. Główne produkty importowane przez UE z Ukrainy w 2022 i 2023 roku w mln euro
Źródło: Eurostat *Statystyka Eurostat*, https://ec.europa.eu/eurostat (data dostępu: 23.09.2025).

Działalność IJHARS jako podmiotu odpowiedzialnego za bezpieczeństwo żywności w Polsce w kontekście wojny w Ukrainie

Bezpieczeństwo żywnościowe jest jednym z kluczowych elementów polityki zdrowia publicznego oraz gospodarki państwowej. W Polsce nadzór nad jakością i bezpieczeństwem żywności sprawuje kilka instytucji, a jedną z nich jest Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS). IJHARS pełni istotną rolę w kontrolowaniu jakości żywności, certyfikacji produktów oraz egzekwowaniu przepisów dotyczących standardów handlowych. Celem działalności Inspekcji jest zapewnienie, że produkty spożywcze dostępne na rynku są zgodne z obowiązującymi normami i spełniają wymagania konsumentów pod względem jakości i bezpieczeństwa.

Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS) odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego w Polsce,

a jej zadania nabrały szczególnego znaczenia w kontekście wojny w Ukrainie. Konflikt zbrojny, który rozpoczął się w 2022 r., wywarł ogromny wpływ na globalny rynek żywności, a Polska, jako sąsiad Ukrainy i jedno z głównych państw tranzytowych dla ukraińskich produktów rolno-spożywczych, musiała dostosować swoje mechanizmy kontrolne do nowej sytuacji. Wojna zakłóciła produkcję i eksport ukraińskich surowców rolnych, takich jak pszenica, kukurydza, oleje roślinne oraz pasze dla zwierząt, co miało bezpośredni wpływ na ceny i dostępność żywności w wielu krajach, w tym w Polsce.

IJHARS, jako organ nadzorujący jakość i bezpieczeństwo żywności, stanęła przed wyzwaniem zapewnienia, że zwiększony napływ produktów z Ukrainy spełnia unijne i krajowe normy jakościowe. Polska stała się jednym z głównych punktów tranzytowych dla ukraińskich surowców rolnych, a to wymagało wzmożonych kontroli, aby zapobiec wprowadzaniu na rynek produktów niespełniających standardów. Inspekcja przeprowadzała kontrole zarówno na granicach, jak i w punktach składowania oraz przetwarzania żywności, sprawdzając m.in. zawartość pozostałości pestycydów, metali ciężkich oraz zgodność produktów z wymaganiami fitosanitarnymi. Wojna wpłynęła również na konieczność dostosowania procedur kontrolnych do dynamicznie zmieniających się warunków handlowych, co wymagało ścisłej współpracy z innymi instytucjami, takimi jak Główny Inspektorat Sanitarny (GIS) czy Główny Inspektorat Weterynarii (GIW).

W ramach granicznych kontroli jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych przywożonych z Ukrainy w 2023 Inspekcja JHARS skontrolowała ogółem 19 632 partii, w głównie (IJHARS, 2024):

- nasiona roślin oleistych,
- przetwory z owoców lub warzyw,
- wyroby ciastkarskie i cukiernicze,
- przetwory zbożowe,
- drób i przetwory drobiowe,
- jaja,
- cukier i produkty przemysłu cukrowniczego.

Natomiast w okresie od 01.01.2024 r. do 30.11.2024 r. IJHARS skontrolowała 69 715 partii artykułów rolno-spożywczych importowanych do Polski. Ich łączna masa przekraczała 1,2 mln ton, 48 mln litrów i prawie 120 tys. Nasilony import żywności z Ukrainy wzbudził także obawy polskich rolników i producentów żywności, którzy alarmowali o możliwym wpływie tańszych surowców

z Ukrainy na lokalny rynek. IJHARS musiała nie tylko zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe, ale także monitorować uczciwą konkurencję i egzekwować normy jakościowe w odniesieniu do importowanych produktów. W szczególności kontrolowano, czy żywność oznaczona jako ekologiczna rzeczywiście spełnia unijne standardy, co miało kluczowe znaczenie w kontekście rosnącej liczby ukraińskich produktów w tej kategorii.

Wojna w Ukrainie pokazała, jak istotna jest rola IJHARS w zapewnianiu stabilności rynku spożywczego, ochronie konsumentów i wspieraniu krajowego sektora rolno-spożywczego. Inspekcja, działając w trudnych warunkach, musiała równocześnie dbać o jakość importowanej żywności oraz wspierać eksport polskich produktów, które w obliczu globalnych zakłóceń w łańcuchu dostaw zyskały na znaczeniu na rynkach zagranicznych. Współpraca IJHARS z Komisją Europejską oraz innymi instytucjami UE była kluczowa w monitorowaniu napływu żywności z Ukrainy oraz zapewnianiu, że importowane produkty spełniają wymogi unijne.

Podsumowując, wojna w Ukrainie znacząco wpłynęła na działalność IJHARS, zmuszając Inspekcję do dostosowania procedur kontrolnych do nowych realiów rynkowych. Zwiększony import produktów rolno-spożywczych z Ukrainy wymagał wzmożonych kontroli jakościowych i sanitarnych, co miało kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa żywnościowego w Polsce. IJHARS jako instytucja nadzorująca jakość i bezpieczeństwo żywności, odegrała istotną rolę w minimalizowaniu ryzyka związanego z niepewnością na rynku spożywczym, jednocześnie dbając o interesy konsumentów i krajowych producentów. W obliczu dalszych wyzwań, takich jak niestabilność globalnych rynków żywnościowych i rosnące wymagania w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego, rola IJHARS będzie nadal niezwykle istotna dla stabilności polskiego rynku rolno-spożywczego.

Reakcje i strategie przeciwdziałania kryzysowi żywnościowemu wywołanemu wojną w Ukrainie

Wojna w Ukrainie, która wybuchła w 2022 r., spowodowała poważne zakłócenia w globalnym systemie bezpieczeństwa żywnościowego (Kugiel, 2022). Doprowadziła do znacznego spadku produkcji rolnej pod względem zarówno obrabianego areału, jak i zbiorów. Przed wybuchem wojny na Ukrainie uprawiano ok. 28 mln ha ziemi, jednak w 2022 r. wartość ta zmniejszyła się do 23,4 mln ha, z czego połowa przypadała na zboża, a 8 mln ha – na rośliny oleiste.

W 2022 r. zebrano 53,9 mln ton ziarna (spadek o 37,4% r/r) oraz 18,1 mln ton nasion roślin oleistych (-20,7% r/r). Mniejsze zbiory dotknęły większość najważniejszych gatunków uprawianych w Ukrainie, w szczególności kukurydzy (-37,8%) i pszenicy (-35,5%) (Matuszczak, 2023).

Ukraina, będąca jednym z czołowych eksporterów pszenicy, kukurydzy, oleju słonecznikowego oraz innych kluczowych surowców rolnych, odgrywała niezwykle istotną rolę w łańcuchu dostaw żywności na całym świecie. Konflikt zbrojny doprowadził do ograniczenia produkcji rolnej, blokady portów oraz utrudnień logistycznych, co znacząco wpłynęło na dostępność podstawowych produktów żywnościowych na rynkach międzynarodowych. Kryzys ten szczególnie dotknął kraje rozwijające się, które w dużym stopniu polegały na imporcie ukraińskich surowców, a także państwa europejskie, które zmagały się z rosnącymi kosztami żywności i energii.

W obliczu tego kryzysu państwa, organizacje międzynarodowe oraz instytucje zajmujące się bezpieczeństwem żywnościowym podjęły szereg działań mających na celu złagodzenie jego skutków. Działania te obejmowały poszukiwanie alternatywnych źródeł dostaw, wdrażanie mechanizmów stabilizacji cen, rozwój inicjatyw humanitarnych oraz długofalowe strategie odbudowy sektora rolnego w Ukrainie. Istotnym aspektem tych działań była również współpraca międzynarodowa i koordynacja polityki w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego, aby uniknąć kolejnych kryzysów w przyszłości.

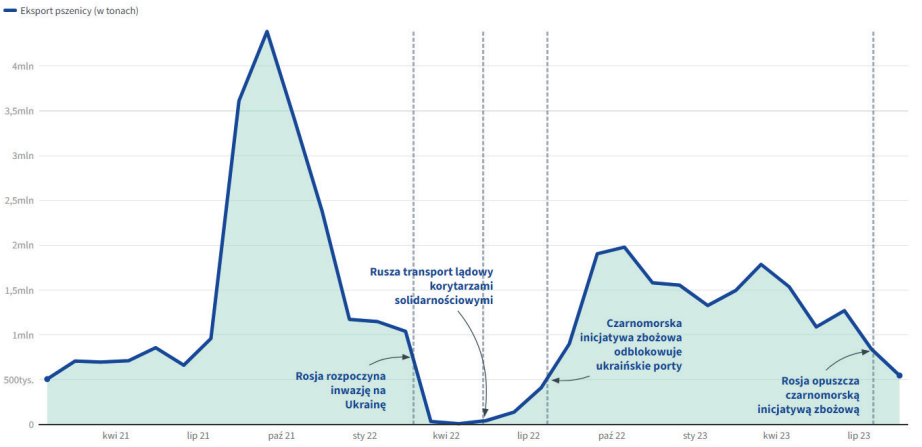
Jednym z najważniejszych kroków podjętych w celu przeciwdziałania kryzysowi było znalezienie alternatywnych źródeł dostaw kluczowych surowców rolnych. W związku z ograniczoną możliwością eksportu ukraińskiego zboża, kraje importujące zaczęły dywersyfikować swoje źródła zakupu. Wzrosło zainteresowanie dostawcami z Ameryki Południowej, Australii oraz Stanów Zjednoczonych, które zwiększyły eksport pszenicy i kukurydzy na rynki, które wcześniej były uzależnione od importu z Ukrainy.

Unia Europejska oraz inne organizacje międzynarodowe podjęły działania mające na celu ułatwienie transportu ukraińskiego zboża alternatywnymi trasami. Wprowadzenie tzw. „korytarzy solidarności" pozwoliło na przewóz żywności drogą lądową oraz śródlądową przez Polskę, Rumunię i inne kraje sąsiadujące z Ukrainą. Choć rozwiązanie to nie mogło całkowicie zastąpić transportu morskiego, przyczyniło się do zmniejszenia skali kryzysu i umożliwiło częściowy

eksport surowców na rynki światowe. Jednak w lipcu 2023 r. Rosja wycofała się z czarnomorskiej inicjatywy zbożowej.

Do tego czasu 40% ukraińskiego zboża transportowano przez porty na Morzu Czarnym, a 60% korytarzami solidarnościowymi (Rada UE, b.d.). Na poniższym rysunku przedstawiono eksport pszenicy z Ukrainy w latach 2022-2023 gdzie nastąpił spadek ukraińskiej produkcji zbóż.

Rosnące ceny żywności były jednym z najbardziej odczuwalnych skutków kryzysu wywołanego wojną w Ukrainie. Nagłe ograniczenie podaży kluczowych surowców spowodowało gwałtowny wzrost cen zboża, olejów roślinnych oraz innych podstawowych produktów. W odpowiedzi na tę sytuację wiele państw podjęło działania mające na celu złagodzenie skutków inflacji żywnościowej. Niektóre kraje wprowadziły tymczasowe obniżki podatków na produkty spożywcze oraz ograniczenia w eksporcie niektórych surowców, aby zapobiec dalszemu wzrostowi cen na rynku krajowym. W Europie i Stanach Zjednoczonych podjęto także interwencje w postaci wsparcia finansowego dla rolników oraz przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem spożywczym.

Rysunek 3. Eksport pszenicy z Ukrainy w tonach

Źródło: Міністерство Аграрної Політики Та Продовольства України. (b.d.). *Міністерство аграрної політики та продовольства України виступає за відкриту, конструктивну і взаємовигідну співпрацю з польськими колегами, - заява*. Pobrane z: https://poland.mfa.gov.ua/news/ministerstvo-agrarnoyi-politiki-ta-prodovolstva-ukrayini-vistupaye-za-vidkritu-konstruktivnu-i-vzayemovigidnu-spivpracyu-z-polskimi-kolegami-zayava (data dostępu: 22.09.2025).

Dodatkowo Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) oraz Bank Światowy uruchomiły specjalne programy pomocowe dla krajów rozwijających się,

które najbardziej ucierpiały na skutek wzrostu cen żywności. Dzięki tym działaniom udało się częściowo ograniczyć negatywne skutki kryzysu i zapobiec eskalacji problemów związanych z brakiem dostępu do żywności w najbiedniejszych regionach świata.

Jednym z kluczowych elementów walki z kryzysem była intensyfikacja działań humanitarnych mających na celu wsparcie państw najbardziej dotkniętych problemem niedoboru żywności. Program Żywnościowy ONZ (WFP) oraz inne organizacje pomocowe zwiększyły dostawy żywności do krajów Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji, które były w znacznym stopniu uzależnione od importu zbóż z Ukrainy i Rosji. Unia Europejska oraz poszczególne państwa członkowskie przeznaczyły dodatkowe fundusze na wsparcie humanitarne oraz organizację alternatywnych tras dostaw żywności. Równocześnie prowadzono kampanie mające na celu uświadomienie skutków kryzysu oraz zachęcanie do solidarności międzynarodowej w zakresie pomocy humanitarnej.

Oprócz doraźnych działań, istotnym aspektem przeciwdziałania kryzysowi jest także planowanie długoterminowych strategii, które pozwolą na odbudowę sektora rolnego Ukrainy oraz uniknięcie podobnych sytuacji w przyszłości. Wojna doprowadziła do zniszczenia wielu gospodarstw rolnych, infrastruktury transportowej oraz zakładów przetwórstwa spożywczego, co oznacza, że pełna odbudowa produkcji żywności będzie wymagała dużych nakładów finansowych i długofalowego planowania. Organizacje międzynarodowe, takie jak Bank Światowy i Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), pracują nad planami odbudowy sektora rolnego w Ukrainie, które obejmują m.in. wsparcie finansowe dla rolników, modernizację technologii produkcji rolnej oraz odbudowę zniszczonej infrastruktury. Unia Europejska, w ramach swoich programów wsparcia, przewiduje także pomoc w zakresie reform rolnych i wprowadzania nowoczesnych metod upraw, które mogą zwiększyć odporność sektora rolnego na przyszłe kryzysy.

Wojna w Ukrainie uwidoczniła, jak kruche i podatne na zakłócenia są globalne łańcuchy dostaw żywności. Podjęte działania, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym, miały na celu złagodzenie skutków kryzysu oraz zapobieganie jego dalszemu pogłębianiu. Poszukiwanie alternatywnych źródeł surowców, interwencje w zakresie stabilizacji cen, intensyfikacja pomocy humanitarnej oraz długofalowe strategie odbudowy sektora rolnego w Ukrainie stanowiły kluczowe elementy walki z kryzysem. W przyszłości konieczne będzie

dalsze rozwijanie mechanizmów zapobiegawczych oraz wzmacnianie globalnej współpracy w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego, aby uniknąć podobnych sytuacji w nadchodzących latach.

Wyniki i dyskusja

Wojna w Ukrainie miała bezpośredni wpływ na globalne bezpieczeństwo żywnościowe, co przełożyło się na istotne zmiany w dostępności oraz cenach produktów spożywczych. Analiza przeprowadzonych działań pozwala na ocenę skuteczności wdrożonych strategii oraz identyfikację obszarów wymagających dalszych działań. W tej sekcji omówione zostaną kluczowe wyniki reakcji międzynarodowej społeczności na kryzys żywnościowy, ich konsekwencje oraz perspektywy na przyszłość.

Wyniki analiz rynkowych jednoznacznie wskazują, że konflikt w Ukrainie doprowadził do gwałtownego wzrostu cen kluczowych produktów rolnych, takich jak pszenica, kukurydza oraz oleje roślinne. W pierwszych miesiącach wojny ceny zbóż na światowych rynkach wzrosły o ponad 30%, osiągając najwyższy poziom od kilkunastu lat. Kraje importujące te surowce, zwłaszcza w Afryce i na Bliskim Wschodzie, stanęły w obliczu poważnych problemów związanych z niedoborami żywności oraz gwałtownym wzrostem cen. Obawy co do kryzysu w tych państwach związanego z brakiem żywności doprowadziły do zawarcia porozumienia 27 czerwca 2022 r. pomiędzy Rosją, Ukrainą, Turcją i ONZ w sprawie bezpiecznego przewozu żywności i nawozów sztucznych (Frankowski, 2023).

Wprowadzenie przez Unię Europejską tzw. „korytarzy solidarności" oraz porozumienia dotyczącego transportu zbóż przez Morze Czarne częściowo złagodziło skutki kryzysu, jednak nie przywróciło pełnej stabilności na rynku. Dane pokazują, że mimo podjętych działań eksport ukraińskiego zboża w 2023 r. wciąż pozostawał na poziomie o 20-30% niższym niż przed wybuchem wojny. Skutkiem tego była niestabilność cen żywności, która pomimo pewnej poprawy nadal pozostawała wyższa niż przed konfliktem. Ocena podjętych działań pokazuje, że chociaż kryzys żywnościowy udało się częściowo opanować, to nie wszystkie środki były jednakowo skuteczne. Dywersyfikacja źródeł dostaw surowców rolnych przyniosła ograniczone rezultaty, ponieważ inne kraje eksportujące, takie jak Stany Zjednoczone czy Brazylia, nie były w stanie w krótkim czasie całkowicie zastąpić ukraińskiej produkcji.

Pomoc humanitarna i wsparcie finansowe dla krajów rozwijających się okazały się kluczowe w przeciwdziałaniu głodowi w najuboższych regionach świata. Organizacje takie jak ONZ i Bank Światowy przeznaczyły miliardy dolarów na programy pomocowe, dzięki którym dostarczono żywność do najbardziej zagrożonych obszarów. Jednak raporty wskazują, że długoterminowe rozwiązania, takie jak wzmacnianie lokalnej produkcji rolnej w krajach rozwijających się, wciąż wymagają dodatkowych inwestycji i strategicznych działań. Jednym z kluczowych aspektów dyskusji nad skutkami wojny jest przyszłość ukraińskiego sektora rolnego. Straty poniesione przez ukraińskie rolnictwo są ogromne – zniszczona infrastruktura, zaminowane pola oraz ograniczone możliwości eksportowe będą miały długoterminowy wpływ na produkcję i eksport żywności. Eksperci przewidują, że pełna odbudowa sektora może zająć nawet kilkanaście lat, a dalsza pomoc międzynarodowa będzie niezbędna do przywrócenia Ukrainy do roli jednego z kluczowych dostawców żywności na świecie.

Globalne rynki muszą także przygotować się na trwałe zmiany w łańcuchach dostaw żywności. Obserwuje się wzrost zainteresowania zwiększeniem samowystarczalności żywnościowej w wielu krajach, co może prowadzić do zmian w politykach rolnych i handlowych na całym świecie. Wzrost inwestycji w technologie rolnicze, magazynowanie żywności oraz infrastrukturę logistyczną może w przyszłości pomóc w zwiększeniu odporności systemów żywnościowych na podobne kryzysy.

Podsumowanie i wnioski

Analiza skutków wojny w Ukrainie dla bezpieczeństwa żywnościowego pokazuje, że konflikt ten miał dalekosiężne konsekwencje, które nadal są odczuwalne na całym świecie. Pomimo podjętych działań kryzys nie został w pełni zażegnany, a ceny żywności w wielu regionach świata pozostają niestabilne. Wdrażane strategie, takie jak dywersyfikacja źródeł dostaw, pomoc humanitarna oraz wsparcie finansowe dla sektora rolnego, przyniosły częściowe rezultaty, jednak długoterminowa odbudowa i stabilizacja sytuacji wymaga dalszych działań.

W kontekście przyszłości kluczowe jest rozwijanie globalnych strategii zapewniających większą odporność systemów żywnościowych na kryzysy, w tym inwestowanie w technologie rolnicze, magazynowanie żywności oraz wzmacnianie lokalnych rynków rolnych. Odbudowa ukraińskiego sektora rolnego i infrastruktury transportowej powinna pozostać jednym z priorytetów wspólnoty

międzynarodowej, aby przywrócić stabilność dostaw surowców rolnych na rynki światowe.

Wojna w Ukrainie pokazała, jak kruchy i podatny na zakłócenia jest globalny system żywnościowy. W przyszłości konieczne będzie wzmocnienie mechanizmów reagowania na kryzysy oraz lepsza koordynacja działań na poziomie międzynarodowym, aby skuteczniej zapobiegać podobnym sytuacjom i minimalizować ich skutki dla bezpieczeństwa żywnościowego na świecie.

Literatura

1. Frankowski, P. (2023). Konsekwencje wojny rosyjsko-ukraińskiej dla gospodarki światowej. W: A. Gruszczak (red.), *The war must go on. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski* (s. 33-41). Księgarnia Akademicka.
2. Grzelak, M., Sobczyk, O. (2024). Analiza wpływu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego na bezpieczeństwo globalnych łańcuchów dostaw żywności, *Nowa Polityka Wschodnia, 2*(41), 136-160.
3. IJHARS. (2024). Sprawozdanie z działalności Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych za 2023 rok. Pobrane z: https://www.gov.pl/web/ijhars/sprawozdania-finansowe-gijhars-za-2023-r (data dostępu: 22.09.2025).
4. Kauf, S. (2022). Globalne łańcuchy dostaw w obliczu inwazji Rosji na Ukrainę oraz po pandemicznej normalności. *Gospodarka materiałowa i logistyka, LXXIV*(7), 2-8.
5. Kugiel, P. (2022). Wpływ wojny na Ukrainie na bezpieczeństwo żywnościowe państw rozwijających się. *PISM, 63*(2482).
6. Laraia, B. A. (2013). Food insecurity and chronic disease. *Advances in Nutrition, 4*(2), 203-212.
7. Małysz, J. (red.). (2008). *Bezpieczeństwo żywnościowe strategiczną potrzebą ludzkości*. Wydawnictwo Almamer.
8. Matuszak, S. (2023). Kluczowy partner. Handel Ukraina-UE w 2023 roku. Pobrane z: https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-03-04/kluczowy-partner-handel-ukraina-ue-w-2023-roku (data dostępu: 19.06.2025).
9. Michalczyk, J. (2012). Bezpieczeństwo żywnościowe w obliczu globalizacji. *Ekonomia, 18*, 9-23.
10. Міністерство Аграрної Політики Та Продовольства України. (b.d.). *Міністерство аграрної політики та продовольства України виступає за відкриту, конструктивну і взаємовигідну співпрацю з польськими колегами, - заява*. Pobrane z: https://poland.mfa.gov.ua/news/ministerstvo-agrarnoyi-politiki-ta-prodovolstva-ukrayini-vistupaye-za-vidkritu-konstruktivnu-i-vzayemovigidnu-spivpracyu-z-polskimi-kolegami-zayava (data dostępu: 22.09.2025).

11. Nadia, A. R., Hazem, A. N., Dana, A. N. (2024). The impact of Russo-Ukrainian war, COVID-19, and oil prices on global food security. *Heliyon, 10*(8), e29279. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e29279
12. Eurostat. (b.d.). *Statystyka Eurostat*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/eurostat (data dostępu: 23.09.2025).
13. Nieczypor, K. (2023). Ukraina – największe pole minowe świata. *Ośrodek Studiów Wschodnich, 556*, 1-6.
14. Matuszak, S., Iwański, T., Popławski, K., Wilk, A. (2023). *Drugi front stan i perspektywy gospodarki Ukrainy po półtora roku wojny.* Ośrodek Studiów Wschodnich.
15. Rada UE. (b.d.). *Jak rosyjska inwazja na Ukrainę pogłębiła globalny kryzys żywnościowy*. Pobrane z: https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/#0 (data dostępu: 15.08.2025).
16. Wilczyński, W. J. (2018). Ukraina A.D. 2017. *Przegląd Geopolityczny*, *24*, 9-34.